הכיפורים נעשה היובל, וכן כתב רש"י (ערכין כח: ד"ה פגע בו יובל בשבת) דמשמרות מתחלפות וחל בו יום הכיפורים בו ביום לאיזו יתן וכו' עיי"ש[ע].

אבל הרמב"ם (ערכין פ"ד הכ"ד) כתב 'ואם היה ראש השנה של יובל בשבת וכו' תנתן למשמר היוצא' עיי"ש. הרי שהיובל מתחיל בראש השנה דהא נותנים את השדה למשמר של ר"ה ומבואר שזכו כבר מר"ה.

וצריך לומר לפי זה מה שתקיעת שופר של יום הכיפורים מעכב ביובל זהו רק תנאי בדין יובל שאם תוקעים בו חל היובל למפרע מראש השנה.

ובזה א"ש כפל הפסוקים דזה שאמר מקודם 'ושבתם איש אל אחוזתו' היינו מר"ה כבר מתחיל זה להתקיים [וכמו אצל הכהנים] אבל זכיית הבעלים בשדה נגמרת רק בזמן תקיעת השופר שאז נתקיים תנאי היובל. וזה שאמר עוד 'בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו' והיינו דקאי על הבעלים שאז זוכים בשדה לחלוטין בלא תנאי[עז].

כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד

(ויקרא כה מב).

בגמ' ביבמות (מו.) אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם עיי"ש. דהיינו שאין ישראל יכול למכור גופו לעבד. וביאר מרן הגרי"ז זללה"ה דזה הכוונת הכתוב 'כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד'. והיינו שהם מופקעים מדיני עבדים ומחלות עבדים. והטעם גם הוא מבואר בקרא (כה נה) 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים' ומשו"כ אינם נמכרים לעבדים. הרי דמפשטות הפסוקים משמע דא"א לישראל להיות שוב לעבדים.

ולפי"ז מבואר דברי הגמ' בפסחים (קטז.) מתחיל בגנות ומסיים בשבח, דאין עניין השבח רק הסרת הגנות אלא הוא תוספת מעלה לכלל ישראל, והיינו דיציאת מצרים לא הייתה רק שיצאו מעבדות לחירות, אלא נתחדש דין שאי אפשר להם לישראל להיות עבדים שוב, וזהו השבח.

הערות

עו. בגמרא שם איתא: איבעיא להו פגע בו בשבת מאי, ופרש"י שם שכשמשמרות מתחלפות וחל יום הכיפורים באותו יום לאיזה משמר יתן.

עז. רשימות הגררה"ק זצוק"ל.

וח"א אמר לפני מרן זיע"א[עח] דיש לבאר לפי"ז מה שאומרים בתפילה 'ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם' דהכוונה 'לחירות עולם' דלא רק שיצאו לחירות מידי פרעה, אלא גם דלעולם א"א לנו להיות עבדים לאחרים.

והגרמ"ד הלוי שאל לאביו מרן זיע"א א"כ אמאי אין מסיימין בהגדה בשבח זה, דמעתה אין אנו יכולים להיות עבדים, דהא זהו תוספת המעלה דמסיים בשבח, והשיב לו, די"ל באופן אחר דהתוספת מעלה היא בזה שנעשינו עבדי ה' וכמאמר הכתוב 'אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים' דלא זו בלבד שיצאנו משעבוד מצרים, אלא שנתווספה מעלה בישראל שנעשו עבדי ה', וזהו מה שאומרים [בהגדה] ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, שנהיינו 'עבדי ה'"[עט].

מה שאנו אומרים בתפילת ערבית ויוצא את עמו ישראל מתוכם 'לחירות עולם', אמר מרן הגרי"ז זיע"א דביאורו הוא, שאעפ"י שבמשך הדורות היו יחידים מבני ישראל שנשתעבדו, אבל הכלל ישראל כולו לא היו משועבדים כעבדים מלאחר יציאת מצרים[פ].

ואמר עוד מרן זללה"ה לבאר הא דאמרינן בהגדה 'לפיכך אנחנו חייבים וכו' הוציאנו מעבדות לחירות וכו' ומאבל ליום טוב'. ולכאו' יש להבין הדמיון מאבל ליו"ט, הא להוציא מאבל גרידא זה טובה, ולא מחייב שיהיה יו"ט ג"כ. והוא מבואר דלהוציא ליו"ט היינו דלא הייתה יציאת מצרים רק הסרת האבל, אלא תוספת מעלה של יו"ט, ולפי"ז ה"ה נמי מה שאנו אומרים 'מעבדות לחירות' אין הכוונה רק יציאה גרידא מעבדות ושעבוד, אלא יציאה לתוספת מעלה של 'חירות' שאין אנו יכולים להיות יותר עבדים לאחרים[פא].

העדות

עח. נראה שזה אמר מרן זיע"א עצמו [גם בספר הנ"ל בסוף הסימן מביא שוב ממרן זיע"א דברים כעין אלו, והובאו להלן], וע"ע בסמוך, ולהלן ויקרא כו יג מה שהובא שם מרשימות הגררה"ק זצוק"ל.

עט. מאורי המועדים.

פ. אילת השחר עה"ת, ימלא פי תהילתך, הגראי"ל שטיינמן. ועי' להלן עוד עה"כ 'אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים' (ויקרא כו יג).

פא. מאורי המועדים.